

DE WEG VAN DE LIEFDE

Br. René Stockman

uitgeverij
Betsaida
's-Hertogenbosch 2021

Inhoud

Inleiding	9
1 God is liefde voor ons	15
1.1 God zoeken en Hem tastenderwijs vinden	16
1.2 God is een Vader die ons liefheeft en ons het eerst heeft bemind	19
1.3 Gods liefde voor ons is onvoorwaardelijk	21
1.4 Onze menselijke liefde als vindplaats van Gods liefde	24
1.5 Gods liefde liefhebben	27
Bibliografie	32
2 Het hooglied van de liefde als scharniermoment	33
2.1 De liefde is lankmoedig en goedertieren	33
2.2 De liefde is niet afgunstig	36
2.3 De liefde praat niet	39
2.4 De liefde beeldt zich niets in	41
2.5 De liefde zoekt niet wat haar niet aangaat	43
2.6 De liefde laat zich niet kwaad maken en rekent het kwade niet aan	45
2.7 Liefde verheugt zich niet over onrecht, maar vindt haar vreugde in de waarheid	47
2.8 Alles verdraagt zij	49
2.9 Alles gelooft zij	51
2.10 Alles hoopt zij	53
2.11 Alles duldt zij	55
2.12 De liefde vergaat nimmer	57
Bibliografie	59

3	<i>Deus Caritas Est</i> , over het wezen van de christelijke naastenliefde	61
3.1	Het wezen van de caritas of de christelijke naastenliefde	64
3.2	Het begrip 'caritas' in de encycliek <i>Deus Caritas Est</i>	73
3.3	De barmhartige Samaritaan als prototype van onze caritas	79
3.4	Besluit	83
	Bibliografie	84
4	Met de werken van barmhartigheid	87
4.1	Ik had honger, en gij hebt Mij te eten gegeven	90
4.2	De dorstigen laven	92
4.3	Ze ontdekten dat ze naakt waren	93
4.4	Verwaarloos ook de gastvrijheid niet	95
4.5	Is iemand van u ziek?	97
4.6	Boeien breken	99
4.7	We legden Hem in een graf	101
4.8	De onwetenden onderrichten	103
4.9	Twijfelenden goede raad geven	105
4.10	<i>Consolamine</i> - de bedroefden troosten	107
4.11	De broederlijke vermaning	109
4.12	Lastigen geduldig verdragen	111
4.13	Tot zeventigmaal zevenmaal	113
4.14	Voor allen bidden: de levenden en de doden	115
5	Caritas of filantropie	119
5.1	Wat leert Jezus ons over de caritas?	119
5.2	Wat bedreigt vandaag onze caritas?	125
5.3	Besluit	135
6	Het dienstwerk van de caritas als zorg voor de totale mens	137
6.1	Jezus, ons spiritueel en praktisch voorbeeld	138
6.2	Theologische basis zoals deze in recente teksten wordt aangebracht	141

6.3	Het dienstwerk van de caritas ingebed in een gemeenschap van liefde	148
6.4	Open voor de verschillende lagen in het dienstwerk van de caritas	153
	Bibliografie	157
7	Dienstbaarheid in de H. Schrift	159
7.1	Ware grootheid (Mc 10,35-45)	159
7.2	De icoon van de dienstbaarheid: de voetwassing	163
7.3	De dienst van de tafel	170
	Bibliografie	173
8	De ontmoeting als basis voor dienstbaarheid	175
8.1	Een filosofie van de ontmoeting	176
8.2	Wanneer Jezus de ander ontmoet	181
8.3	De Kerk als plaats van ontmoeting	187
8.4	De ontmoeting in ons dagelijks leven	192
	Bibliografie	194
9	Jezus als fragiele mens met aandacht voor de fragiele medemens	195
9.1	Als ik zwak ben, ben ik sterk	195
9.2	De kenosis van Jezus	199
9.3	De aandacht van Jezus voor de fragiele medemens	204
9.4	Jezus' antwoord op de vraag naar de oorzaak van het lijden	207
9.5	De fragiele mens in de gemeenschap	211
10	De broosheid van het leven	217
10.1	De mens in broosheid gedragen	219
10.2	Gods almacht en onze broosheid	223
10.3	Gods broosheid is onder ons verschenen	227
	Bibliografie	233
11	Met zorg voor de menswaardigheid en beschermwaardigheid van ieder leven	235
11.1	Zorg voor de waardigheid en de beschermwaardigheid van iedere mens	235

11.2	De impact van de sociale ethiek	242
	Bibliografie	254
12	De verrijzenis als sleutel van ons geloof	257
12.1	De joods-christelijke groei naar een geloof in de verrijzenis	259
12.2	Van het lege graf naar de verrijzenis	263
12.3	Van geloof in de verrijzenis naar belijdenis van de verrijzenis	268
	Bibliografie	272
13	De medemens als vindplaats van de verzezen Christus	273
13.1	En God zag dat het goed was	276
13.2	Op weg naar de eschatologie als verlore, verzezen mens	279
13.3	Hoe kunnen we dit verrijzenisgeloof nu concreet beleven in ons leven?	283
	Bibliografie	287
14	Laat niet één mensenkind verloren gaan	289
14.1	Welk ethisch model overheerst vandaag?	290
14.2	Wat is waarheid?	293
14.3	De mythe van de absolute vrijheid	294
14.4	Het geweten als ultieme norm van ons handelen?	296
14.5	Is de eerbied voor het leven een absolute waarheid?	297
	Bibliografie	299

Inleiding

Alweer een boek over de liefde? Is er nog niet genoeg geschreven over de liefde? Misschien wel, maar is er iets belangrijker in het leven dan de liefde? Daarom kan er eigenlijk nooit genoeg geschreven worden over de liefde.

Ik ben steeds getroffen door de brieven van Johannes die op zijn hoge leeftijd nog alleen over de liefde schrijft, en dat op een zelfs wat weemoedige toon: 'Kindertjes, heb elkaar lief'. Dit was natuurlijk in het verlengde van wat hij van zijn geliefde leermeester had gehoord en geleerd en wat hij daarvan in zijn evangelie neerschreef en waarin zo dikwijls werd gealludeerd op het belang van het liefdesgebod dat de Heer ons bracht. Het werd de samenvatting van heel zijn catechese: dat God ons liefheeft en dat we met Gods liefde iedereen moeten liefhebben. 'Wij hebben lief, omdat Hij ons het eerst heeft liefgehad. Maar als iemand zegt dat hij God liefheeft, terwijl hij zijn broeder haat, is hij een leugenaar. Want als hij zijn broeder die hij ziet niet liefheeft, kan hij God niet liefhebben die hij nooit heeft gezien. Dit gebod hebben wij dan ook van Hem gekregen: wie God liefheeft, moet ook zijn broeder liefhebben' (1 Joh 4,20-21).

Het is deze zin die ons heeft begeleid om in veertien hoofdstukken te mediteren over de liefde, over Gods liefde en hoe deze ons mag inspireren en voeden om zelf ook op een goddelijke wijze lief te hebben. Het is een wandeling geworden vanaf de bron die Gods liefde is naar de wijze waarop we van deze liefde kunnen getuigen in ons dagelijks leven, met de klemtoon vooral op de caritas.

Het liefdevol begaan zijn met elkaar is één van de kenmerken geworden waarmee men de eerste christenen kon onderscheiden van hun tijdgenoten. Met hun gaven en talenten dienden ze hun medemensen en betekenden ze veel voor hen. De hun geschonken gaven, zagen ze als hun goddelijke levensopgave. Ze bleven aanwezig in de wereld, waar ze Gods liefde uitstraalden voor ontelbare anderen. Dit heeft ook heel vlug vorm gekregen in de zorg die ze ontwikkelden voor de zieken, voor de armen, voor hen die het moeilijk hadden in het leven. Caritas werd geboren en kreeg vorm in het liefdevol handelen en zorgen van christenen die zich lieten grijpen door Gods liefde, die zo duidelijk gestalte had gekregen in het leven van Jezus Christus. Christus was de icoon van de caritas geworden, een icoon die men niet beter kon naschilderen dan door zelf mensen van caritas te worden.

Het woord 'caritas' heeft niet steeds de connotatie die het verdient. Sommigen verengen de caritas tot het geven van aalmoezen en het delen van soep aan hen die hongerig zijn, met een knipoog naar Vincentius à Paulo. Dat is het ook, maar het is veel meer. Het was ook veel meer bij Vincentius die zijn caritas liet groeien uit het hart van het evangelie, als navolging van Jezus Christus, indachtig zijn woorden dat alles wat men doet voor de armsten, aan Jezus zelf is gedaan.

Deze identificatie van Jezus met de armen werd dan ook één van de wezenskenmerken van de caritas. Het is Jezus zien, ontmoeten en beminnen in de zieken, in de armen, in de mens aan wie we onze liefdevolle zorg aanbieden. Wanneer de Jezus-ontmoeting uit de caritas verdwijnt, halen we het hart weg uit de caritas.

In zijn encycliek *Deus Caritas Est* stond paus Benedictus stil bij de vraag wat het verschil is tussen caritas en filantropie en bekommerde zich erom onze caritas niet te laten verwateren tot loutere filantropie, hoe goed en nuttig deze laatste ook moge zijn. Hij stelde naast de reeds aangegeven

Jezus-ontmoeting de heel eenvoudige stelregel dat caritas steeds start vanuit concrete liefde voor de mens en dat de inzet en hulp groeien vanuit deze liefde. Bij de filantropie daarentegen staat de hulpvraag voorop waarop men een antwoord tracht te geven, hopelijk vanuit en met liefde, maar waarbij deze liefde geen essentiële voorwaarde is. Caritas heeft de liefde voor de medemens als grondslag en motivatie en in de uitoefening ervan vindt een levende ontmoeting met Jezus zelf plaats. Het klinkt eenvoudig, het is essentieel, maar tegelijk zeer opvorderend, vooral vandaag waar hulp aan medemensen heel diverse vormen en invullingen heeft gekregen en vanuit diverse hoeken gebeurt. Het klinkt dan ook dikwijls dat wat vroeger door de religieuzen en de missionarissen werd gedaan, vandaag ruim is overgenomen door vele lekenhulpers en ontwikkelingshulpers. Dat is juist en uiteraard goed als we kijken naar de groeiende verantwoordelijkheid voor elkaar die hier tot uiting komt, ook op ruimer maatschappelijk vlak, maar niet iedere hulp die wordt verleend kan hier zonder onderscheid onder de noemer van caritas worden geplaatst. En misschien is ook niet alles wat door religieuzen wordt verricht als caritas te bestempelen. We moeten daar eerlijk in zijn.

Bij caritas gaat het dus om twee wezenskenmerken: de liefde als grondhouding en de Jezus-ontmoeting als inhoud.

Het liefdesgebod mag als de kern van de evangelische boodschap worden beschouwd, en is meer dan opvorderend. Iedereen liefhebben zonder uitzondering en zelfs de vijand liefhebben: dat gaat onze menselijke capaciteit ver te boven. Daarom is het zo belangrijk om het liefdesgebod in zijn eenheid te behouden en onze naastenliefde nooit los te koppelen van de liefde van en tot God. Het is met Gods liefde dat we de ander op een onvoorwaardelijke wijze kunnen liefhebben zoals God ook ons liefheeft. De capaciteit daartoe zal groeien in de mate dat Gods liefde groeit in ons. Maar dat wil niet zeggen dat we God moeten liefheb-

ben om zelf meer liefde bekwaam te worden. Dat zou een zeer utilitaristische invulling worden van onze relatie met God. Ons uitgangspunt moet hierbij blijven dat we geloven dat we als mens door God zijn geschapen om Hem lief te hebben.

We zijn uit zijn liefde geschapen en we zijn geroepen als mens om tijdens dit leven op die liefde te antwoorden door te groeien in deze liefdeseenheid met God, die zal worden vervolledigd na onze dood. Onze eigen liefdescapaciteit zal groeien als een geschenk vanuit onze groeiende liefdesverhouding met God. En zoals bij pure menselijke liefde: we zullen nooit iemand liefhebben omwille van het geschenk dat we van hem verwachten. Dat zou niet meer dan valse liefde zijn, het woord liefde niet waardig. Daarom willen we in dit boek onze wandeling starten bij Gods liefde en de wijze waarop we uitgenodigd worden, om echt met ons hele mens-zijn deelgenoot te worden aan en in Gods liefde.

Het tweede wezenskenmerk van de caritas is even belangrijk: Jezus zelf zien, ontmoeten en beminnen in de medemens. De caritas als plaats voor de Jezus-ontmoeting. Graag verwijzen we hier naar een mooi beeld dat Vincentius à Paulo ons meegeeft en waaruit zijn bekende adagium 'God om God verlaten' is gegroeid. Hij stelt aan zijn zusters voor dat wanneer ze in gebed zijn en iemand in nood aan hun deur komt aankloppen, zij hun gebed moeten stopzetten om deze mens in nood te helpen. Of beter, dat ze hun gebed moeten verderzetten in de zorg voor deze medemens. Want Jezus die aanwezig is in het tabernakel is ook aanwezig in deze medemens. Eigenlijk is het een parafrasering van de al eerder aangegeven woorden van Johannes, die de liefde tot God en de liefde tot de naaste op dezelfde lijn plaatst, waarbij de liefde tot God heel concreet en tastbaar wordt in de liefde tot de naaste. De naaste wordt hierbij als het ware de plaatsvervanger van God.

Hierbij is wel een opmerking nodig, want we kunnen slechts iemand herkennen als we hem al kennen. Daarom is

het gebed en de caritas nooit te scheiden, is de liefde tot God en de wijze waarop Hij zich aan ons laat kennen door het contempleren van Jezus in zijn evangelie de voorwaarde om Jezus ook te herkennen in de medemens. Het is moeder Teresa die het op een andere wijze aanbracht toen ze verwijlde bij de twee woorden van Christus: 'Ik heb dorst' en 'Waak met Mij'. Zij stelde dat we Jezus' dorst pas echt kunnen lessen wanneer we eerst met Hem hebben gewaakt. We moeten Jezus echt leren kennen om Hem te herkennen in diegene die we liefhebben en met onze liefde zorgend nabij willen zijn. Daarom groeit caritas steeds in gebed, waarbij Gods liefde als het ware getransformeerd wordt tot zuivere caritas.

Caritas heeft alles met dienstbaarheid te maken. Ook hier past een woord van Vincentius waarbij hij de armen zijn meesters noemt, die we moeten dienen met liefde en respect. Meesters als meerderen, maar ook meesters die ons iets te leren hebben.

De icoon van de dienstbaarheid is wel de voetwassing van de apostelen, waarbij Jezus zich als voorbode op zijn kruisdood helemaal vernedert en de nederige dienstbaarheid verheft tot de hoogste deugd. 'Hij die bestond in goddelijke majesteit heeft zich niet willen vastklampen aan de gelijkheid met God. Hij heeft zichzelf ontledigd en het bestaan van een slaaf aangenomen' (Fil 2,6-7). Caritas en nederigheid gaan hand in hand, zijn als broer en zus, en iedere vorm van meerderwaardigheid en hoogmoed doet onrecht aan de caritas, doet deze caritas ontwaarden omdat ware liefde steeds de nederigheid als reisgenoot heeft.

Door de verschillende hoofdstukken heen zullen vaak de woorden 'onvoorwaardelijk' en 'mateloos' klinken. Dat zijn inderdaad de kenmerken die bij de caritas passen. Diezelfde caritas zal ons dan ook leiden tot een onvoorwaardelijk - noem het maar mateloos - respect voor alle leven, heel speciaal voor het fragiele leven, dat vandaag zo dikwijls in het gedrang komt. In dit absolute respect voor

ieder menselijk leven speelt ons geloof in de verrijzenis een wezenlijke rol. Daarom wijden we een aparte reflectie aan de verrijzenis en de wijze waarop ons geloof in de verrijzenis ook onze caritas beïnvloedt. Het is dan ook de verrezen Heer die we mogen zien, ontmoeten en beminnen in de medemens, die we zorgzaam nabij willen zijn met onze caritas.

Als generale overste van de Broeders van Liefde en stichter van Vormingscentrum Guislain vzw, draag ik dit boek graag op als hulde en dank aan de heren Marc Keuleneer en Wim Claeys die zich – respectievelijk als algemeen en administratief directeur van Vormingscentrum Guislain vzw – samen met hun medewerk(st)ers gedurende méér dan 25 jaar onvoorwaardelijk en mateloos hebben ingezet voor de organisatie van opleidingen en studiedagen voor onderwijs- en zorgverstrekkers in geheel Vlaanderen. Tienduizenden cursisten hebben in Vormingscentrum Guislain inspiratie gevonden voor het verstrekken van professionele en geïnspireerde zorg en onderwijs in de geest zoals in dit boek is beschreven. We zijn ervan overtuigd dat bewoners, patiënten en leerlingen daarvan nog steeds de vruchten mogen plukken via een goede zorg en opvoeding in talloze scholen en voorzieningen in Vlaanderen.

br. René Stockman
Broeder van Liefde
Pasen 2021